

Tečaj "Međunarodna trgovačka arbitraža", Inter-univerzitetski centar u Dubrovniku, 1.-5. listopada 2001.

Kunda, Ivana

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2002, 23, 828 - 835**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:900045>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

PRAVNI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

uniri DIGITALNA
KNJIŽNICA

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Tečaj "Međunarodna trgovačka arbitraža", Inter-univerzitetski centar u Dubrovniku, 1.-5. listopada 2001.

U periodu od 1. do 5. listopada 2001. godine u Inter-univerzitetskom centru u Dubrovniku održan je tečaj pod nazivom "Međunarodna trgovačka arbitraža". Spomenuti je tečaj jedanaesti u nizu tečajeva iz područja međunarodnog trgovačkog prava, a uživao je visoko pokroviteljstvo Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo (*United Nations Commission on International Trade Law - UNCITRAL*), sa sjedištem u Beču. Organizacijske zasluge pripadaju direktorima tečaja: Petru Šarčeviću, profesoru na Pravnom fakultetu u Rijeci, te Donu Wallaceu, Jr., profesoru na Georgetown University, Washington, D.C.

Iznimnost ovog tečaja u hrvatskim, ali i svjetskim okvirima ogleda se poglavito u tome što je tečaj ugostio veći broj uglednih stručnjaka i međunarodno priznatih znanstvenika, sudaca, arbitara i odvjetnika među kojima ističemo sljedeća imena: Jens Bredow, glavni tajnik Njemačkog instituta za arbitražu (*Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit*) iz Bonna, Andrea Calevaris, pravni savjetnik u Međunarodnom arbitražnom sudištu pri Međunarodnoj trgovačkoj komori, MTK (*International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce, ICC*), profesor Gerold Herrmann, bivši glavni tajnik UNCITRAL-a i poznati arbitar¹, Pierre Lalive, odvjetnik, cijenjeni arbitar² i profesor prava na Sveučilištu u Ženevi, Sergei N. Lebedev, predsjednik moskovske Komisije za pomorsku arbitražu (*Maritime Arbitration Commission*) pri Komori za trgovinu i industriju Ruske Federacije, Jernej Sekolec, glavni tajnik UNCITRAL-a, Petar Šarčević³, profesor na Pravnom fakultetu u Rijeci i arbitar Stalnog izabranog sudišta pri Hrvatskoj gospodarskoj komori, John C. Thomas, bivši Sudac Vrhovnog suda američke države Virginie i poznati američki arbitar. Ističemo i to kako je tečaj uvodno pozdravila pomoćnica ministra gospođa Olga Jelčić ispred Odjela za građansko pravo Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave.

Tematski naglasak glavnine predavanja bio je na odnosu državnih sudova i arbitraža, posebice glede donošenja i ovrhe privremenih mjera. Pored toga, predavanja su se dotaknula i pitanja rješavanja masovnih sporova u svezi s arbitražom, kao i drugih podjednako aktualnih pitanja koja su predmet znanstvene

¹ Dr. Herrmann član je *International Council for Commercial Arbitration*, zatim *Arbitration Court of London Court of International Arbitration*, *Presiding Council*, *International Arbitral Centre of the Austrian Federal Economic Chamber* i *Chartered Institute of Arbitrators*.

² Profesor Lalive je član inter alia sljedećih arbitražnih institucija: *International Council of Commercial Arbitration (ICCA)*, *AAA (panel of arbitrators)*, *London Court of International Arbitration (LCIA)*.

³ Profesor Šarčević je, pored ostaloga, dopisni član *Institute of International Business Law and Practice of the International Chamber of Commerce (ICC)*; član *ILA- Committee on International Trade Law*, član *International Law Association* u Londonu i *Schweizerische Vereinigung für Schiedsgerichtsbarkeit*.

rasprave i pravnog reguliranja, odnosno tumačenja državnih te izabranih sudova. Službeni jezik predavanja bio je engleski jezik. U nastavku ćemo ukratko, slijedeći redoslijed predavanja, izložiti problematiku koja je obrađena tijekom pet dana trajanja tečaja.

Svoj doprinos ovom tečaju profesor Petar Šarčević je osim organizacijom dao i u vidu predavanja o temi *Conflict of Jurisdiction: Arbitration v. National Court*. Tom se prilikom profesor Šarčević osvrnuo na one bitne trenutke kod započinjanja, za provođenja i po okončanju arbitražnog postupka, u kojima se stranke takvog postupka obraćaju državnom sudu bilo stoga što trebaju pomoć suda u obavljanju svojih postupovnih ili drugih zadaća bilo u svrhe nadzora arbitražnog postupka. U prvoj skupini slučajeva mogu se istaknuti, primjerice, imenovanje arbitara od strane državnog suda, osiguranje dokaza ili pak utvrđivanje postojanja i valjanosti ugovora o arbitraži. Druga skupina uključuje, primjerice, izvođenje dokaza, rješavanje prethodnih pitanja koja se tiču merituma, određivanje i ovrhu privremenih mjera, postupak radi razrješenja arbitara, dok je posljednjom kategorijom obuhvaćena, s jedne strane, registracija te priznanje i ovrha arbitražnih pravorijeka i, s druge strane, postupci njihova stavljanja izvan snage. Tijekom predavanja profesor Šarčević je poredbenopravnom metodom predstavio različita rješenja nacionalnih prava te međunarodnih instrumenata koji se tiču odabranih pitanja iz okvira dane tematike. Posebno su zanimljive bile paralele povučene s netom izglasanim hrvatskim Zakonom o arbitraži. Pored toga, konkretnost problema predavač je podcrtao brojnim slučajevima iz sudske i arbitražne prakse. Zanimljivo je navesti zapažanje predavača kako je usprkos pomacima u ravnoteži u korist nadležnosti izabranog suda u određenim pitanjima, nadležnost državnog suda u drugim situacijama gotovo nezamjenjiva. Ovo potonje očituje se poglavito u slučajevima kada arbitražni sud treba pomoć državnog suda, a slijedom činjenice da za razliku od nacionalnog suda ne raspolaže legitimnom moći prisile (*imperium*). Zaključno je istaknuto kako uloga državnog suda u arbitražnom postupku uključuje oboje: i nadzor i pomoć. Ističemo usput kako je Power Point prezentacija bitno olakšala praćenje predavanja profesora Šarčevića time što je tematski pratila nit predavanja te sadržavala i detaljne podatke o pravnim izvorima i relevantnim slučajevima spomenutima u predavanju.

Predavanje o temi *Interim Measures at the German Institution of Arbitration* održao je profesor Jens Bredow ispred Njemačkog instituta za arbitražu iz Bonna. U svome predavanju posebice se osvrnuo na novi njemački Zakon o arbitraži koji je stupio na snagu 1. siječnja 1998. godine, a predstavlja sastavni dio njemačkog saveznog Zakona o građanskom postupku (Knjiga 10.). Napomena vezana za nastanak toga Zakona jest da se prilikom njegove izrade u velikoj mjeri vodilo računa o UNCITRAL Model zakonu o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1985. godine. No profesor Bredow istaknuo je i činjenicu da je ovaj Zakon otišao i korak dalje u skladu s potrebama suvremene trgovine i tome suprotstavljenih vrijednosti. Tako je, na primjer, s obzirom na sve učestaliju praksu sklapanja ugovora, uključujući i ugovora o arbitraži, u elektronskom obliku, ta mogućnost isključena izričito u slučajevima kada je stranka takvog ugovora potrošač. Pritom se, kako to propisuje odredba članka 1031. stavka 5. Zakona, zahtijeva da je arbitražni ugovor sadržan u ispravi koju su stranke osobno potpisale.

Pored toga, njemački je Zakon o arbitraži pratio trendove suvremenih zakona o arbitraži kao i suvremenu arbitražnu kulturu i kada je u članku 1041. regulirao pitanja privremenih mjera. Drugi dio predavanja bio je posvećen detaljnijoj analizi Arbitražnih pravila Njemačkog instituta za arbitražu, posebice odredaba o obliku arbitražnog ugovora i, dakako, o privremenim mjerama. Značajni dio predavanja bio je posvećen iznošenju stajališta glede mogućnosti izabranog suda da samostalno, dakle bez uplitanja državnih sudova, provede ovrhu odluke arbitraže o privremenim mjerama. Takva je mogućnost ograničena na način da izabrani sud može privremenu mjeru usmjeriti isključivo protiv stranke u arbitražnom postupku, a nikada protiv trećih. Povrh toga, to je pravo uvjetovano i time da sadržaj i predmet odnosne privremene mjere spada među ona pitanja koja su arbitražnim ugovorom povjerena na rješavanje izabranom sudu. Poseban problem u tom smislu predstavlja i pitanje ovrhe u Njemačkoj onih odluka o privremenim mjerama koje je donio izabrani sud sa sjedištem izvan Njemačke.

S obzirom da je ovaj tečaj bio vremenski smješten neposredno nakon tragičnih događaja u New Yorku, bivši američki sudac i svjetski poznati arbitar Howard M. Holtzmann nažalost nije mogao prisustvovati tečaju, no njegov referat pod naslovom *Resolving Mass Claims*, zahvaljujući bivšem glavnom tajniku UNCITRAL-a profesoru Geroldu Herrmannu, bio je izložen na vrlo zanimljiv način i pružio je uvid u nove trendove rješavanja privatnopravnih zahtjeva pred arbitražnim sudištima zasnovanima na međunarodnim ugovorima poglavito javnopravnog karaktera. Tu je prije svega bilo predočeno kronološko nastajanje takvih sudova uključujući *Iran-US Claims Tribunal* sa sjedištem u Hagu, *United Nations Compensation Commitee* u Ženevi, *Commission on Real Property Claims* u Bosni i Hercegovini, *Claims Resolution Tribunal for Dormant Accounts in Switzerland* u Zürichu te *House and Property Claims Commission* na Kosovu. Nadalje, predavač je iznio razmišljanja o pravnim izvorima koji su bili osnovom nastanka rečenih "sudova": Alžirski Sporazumi, Ugovor iz Daytonu, Rezolucije Ujedinjenih naroda, Mirovni ugovor kojim je okončan sukob Etiopije i Eritreje i drugi. U nastavku predavanja bilo je riječi o modernim oblicima ostvarivanja prava na naknadu štete razvijenima u Sjedinjenim Američkim Državama, a koji su primjenu našli u spomenutim arbitražnim sudištima. Naime, u slučajevima kada kao rezultat mane proizvoda, katastrofalnog događaja, diskriminacije određene skupne ljudi ili drugih okolnosti (primjerice, rata) stotine, ili čak tisuće, ljudi ima potraživanje s naslova naknade štete ili može tražiti zaštitu nekih prava (primjerice, prava vlasništva), možemo govoriti o fenomenu poznatom pod nazivom *mass claim*. U takvim se slučajevima sporovi mogu pokretati na tradicionalni način - pojedinačnim tužbama. Drugi način je objedinjenje svih tih zahtjeva u jednom postupku u kojem jedna ili više osoba vode postupak kao predstavnici veće skupine osoba, a ishod je obvezujući za sve pripadnike skupine. Tada govorimo o *class action*. Iako se tu može raditi o različitim osnovama odgovornosti, *class action* uvijek obilježava nekoliko značajki od kojih su najvažnije to da su pravna i/ili činjenična pitanja jednaka za sve pripadnike skupine te da se radi o tako brojnoj skupini da je nepraktično, a katkad i nemoguće, da svi ovlaštenici pokreću i provode standardni postupak. U nastavku predavanja, naglašeni su i neki postupovni aspekti rada spomenutih sudišta, primjerice standardi dokazivanja postojanja činjenica

relevantnih za usvajanje konkretnog tužbenog zahtjeva, koji su znatno fleksibilniji od uobičajenih postupovnih standarda, te pravo na saslušanje. Drugi dio predavanja profesora Herrmanna pod naslovom *On-line Arbitration* koji je imao biti posvećen toj novini u području arbitraže nije održan poradi bolesti predavača.

Tečaj je svojom prisutnošću počastio i glavni tajnik UNCITRAL-a profesor Jernej Sekolec pri čemu je održao izuzetno zanimljivo predavanje naslovljeno *Mediation v. Arbitration*. U uvodnom dijelu profesor Sekolec ukratko je dao osnovne informacije o UNCITRAL-u, njegovu nastanku, zadaćama, sastavu, načinu i područjima njegova djelovanja koja obuhvaćaju međunarodnu prodaju robe i povezane transakcije, međunarodni prijevoz robe, međunarodnu trgovačku arbitražu i mirenje, javne nabavke i razvoj infrastrukture, ugovore o građenju, međunarodna plaćanja, elektronsku trgovinu, međunarodni stečaj i drugo. Pored toga, dane su naznake i pravnih područja koja su u ovom trenutku na dnevnom redu UNCITRAL-ovih radnih grupa što se bave izradom pravnih instrumenata. Tu je pozornost skrenuta na činjenicu da se u okviru UNCITRAL-a trenutno radi na nacrtu Model zakonskih odredbi za međunarodno trgovačko mirenje (*Model legislative provisions on international commercial conciliation*). Predloženi tekst Model zakonskih odredbi, koji je bio uručen svakom sudioniku tečaja, bio je predmetom detaljne analize. Kao problem od posebnog značenja istaknuta je nužnost da se regulira pitanje ovršivosti, odnosno ovršnosti nagodbe postignute među strankama postupka mirenja. To je pitanje različito riješeno u pojedinim nacionalnim pravima pa su stoga i u Model zakonskim odredbama koje su bile predmet rasprave na 35. sjednici Radne grupe II, održane u Beču od 19. do 30. studenoga 2001. godine, sadržana četiri moguća rješenja. Varijanta A rješenja iznosi samo načelo da je nagodba među strankama mirenja ovršiva (*enforceable*), s time da se ne izjašnjava o načinu na koji takvim i postaje, već to prepušta nacionalnom pravu. Varijantom B utvrđuje se da je sporazum stranaka o rješenju spora za njih obvezujući i izvršiv kao ugovor. Nadalje, varijanta C predviđa da stranke mirenja mogu imenovati arbitražni sud i od njega zatražiti da njihov sporazum sastavi u obliku nagodbe pred arbitražom koja je istoga učinka kao arbitražni pravorijek. Takvo je rješenje zasnovano na odredbi članka 30. UNCITRAL Model zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži. Posljednja varijanta D izražava stajalište da sporazum o rješenju spora među strankama mirenja treba izjednačiti s arbitražnim pravorijekom (*enforceable as an arbitral award*). Za sada još nema naznaka koje će od rješenja prevladati i biti prihvaćeno u konačnom tekstu Model zakonskih odredbi o međunarodnom trgovačkom mirenju. Uspoređujući arbitražu i mirenje kao dva zasebna alternativna oblika rješavanja sporova u zaključku je istaknuo da je u pojedinim situacijama, ovisno o okolnostima slučaja, predmetu spora i obilježjima stranaka, bolje rezultate moguće postići provođenjem postupka mirenja negoli arbitražnog postupka.

Predavač Andrea Calevaris održao je predavanja naslovljena *Interim Measures at the ICC*. U uvodnim napomenama predstavio je Međunarodnu trgovačku komoru sa sjedištem u Parizu, njezin nastanak, razvoj i ulogu među najistaknutijim arbitražnim institucijama u svijetu. Zatim, u okviru same teme predavanja poseban je naglasak stavljen na privremene i zaštitne mjere te nadležnosti arbitražnih tribunala koje je ustrojila MTK, vezano za njihovo donošenje. Ta su pitanja

regulirana odredbom članka 23. Arbitražnih pravila MTK-e.⁴ Sukladno citiranoj odredbi, ukoliko stranke ne predvide suprotno, arbitražni tribunal ovlašten je donijeti privremenu mjeru prema zahtjevu stranke ukoliko takav zahtjev nađe opravdanim. Nadalje se predviđa da takva mjera može biti u formi postupovnog rješenja ili pak arbitražnog pravorijeka, što se prepušta diskrecijskoj ocjeni tribunala, no u oba slučaja mjera nužno mora sadržavati obrazloženje. Predavanja su bila popraćena usporedbama s pravilima drugih institucija i UNCITRAL Model zakonom za međunarodnu trgovačku arbitražu te upućivanjem na noviju praksu izabranih sudova MTK-e. Zanimljiv je podatak, iznio ga je predavač, da postoji 75 slučajeva u kojima je pred arbitražna vijeća MTK-e bio postavljen zahtjev za određivanjem privremene ili zaštitne mjere.⁵ Temeljem odluka tribunala u tim slučajevima može se izvesti zaključak da postoje tri osnovna uvjeta za određivanje privremene mjere. Ti su uvjeti slijedeći: da je stranka koja traži određivanje mjere učinila vjerojanim (*prima facie*) svoju tražbinu, da postoji hitnost te da je šteta koja bi nastala ukoliko mjera ne bi bila određena nepopravljiva.

Profesor Sergei N. Lebedev, predsjednik moskovske Komisije za pomorsku arbitražu pri Komori za trgovinu i industriju Ruske Federacije,⁶ održao je vrlo iscrpno i detaljno razrađeno predavanje pod nazivom *Procedural Rules for Interim Measures in Arbitration* kojim je obuhvatio brojna pitanja vezana za nadležnost arbitraže, posebice moskovske institucionalne arbitraže koju predstavlja, te problematiku donošenja i ovrhe privremenih mjera od strane arbitraže. Pritom je pružio uvid u komparativna rješenja pojedinih nacionalnih zakona, navodeći *inter alia* rješenja nizozemskog Zakona o arbitraži iz 1986. godine, engleskog Zakona o arbitraži iz 1996. godine, indijskog Zakona o arbitraži iz 1996. godine, njemačkog Zakona o arbitraži iz 1998. godine, ruskog Zakonika o pomorskoj trgovini iz 1999. godine. Pored toga što je ukazao na probleme koji se javljaju prilikom određivanja i ovrhe privremenih mjera putem izabranog suda, profesor Lebedev je analizirao i moguće varijante njihovih rješavanja te je za polaznike pripremio niz odredbi kojima bi se osuvremenila sadašnja rješenja. No, kako je pritom istaknuo, i sam način noveliranja Model zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži još je uvijek predmetom rasprave i razilaženja stručnjaka pa ostaje vidjeti da li će se većina

⁴ Važeća arbitražna pravila Međunarodne trgovačke komore stupila su na snagu 1. siječnja 1998. godine. Njihov tekst na ukupno jedanaest stranih jezika dostupan je na službenoj Internet adresi MTK-e: <http://www.iccwbo.org/court/english/arbitration/rules.asp>

⁵ Činjenica je, međutim, da se takve odluke iznimno rijetko objavljuju, kao što je to već ranije primijetio M. Lawrence Collins u *Provisional and Protective Measures in International Litigations*, *Recueil des cours*, t. 234, 1999-III, p. 70.

⁶ Ova se arbitražna institucija smatra pravnim sljednikom Arbitražnog suda i Komisije za pomorsku arbitražu koje je osnovala Trgovačke komore SSSR-a 1932. i 1930. godine, te je sukladno tome nadležna rješavati sve sporove koji su arbitražnim ugovorima bili povjereni na rješavanje spomenutoj instituciji prednika. Vidi LEBEDEV, Sergei, *Russia: New Laws on International Arbitration*, *Rivista dell' arbitrato*, No. 4, 1993, p. 592. Za noviju praksu u tom smislu vidi odluku *Cour d'appel du Paris, premiere chambre, section C* od 25. ožujka 1999. godine u predmetu *SA Caviar Petrossian* protiv *Société OAO Vneshintorg* (bilješka KAHN, Philippe), *Journal de droit international*, br. 1, 2000, str. 66-73.

prikloniti tome da se pristupi izradi novog UNCITRAL Model zakona o arbitraži ili će usvojiti manje radikalno rješenje i nove odredbe u postojeći Model zakon ugraditi u vidu izmjena i dopuna. U svakom slučaju, UNCITRAL-ova Radna Grupa II nastavlja s izradom nacrtu odredbe članka 17. UNCITRAL Model zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži kojom bi se trebale definirati privremene mjere te uvjeti njihova donošenja u arbitražnom postupku.⁷

Profesor Pierre Lalive u svojem predavanju o temi *Independence and Impartiality of Arbitrators* govorio je o različitim sadržajima pojmova "neovisnosti", "nepristranosti" te "neutralnosti", kao i o s time usko povezanim odstupanjima u shvaćanju konkretizacije načela *nemo iudex in causa sua* u različitim pravnim sustavima. Kao čimbenici takva različita poimanja istaknuti su pravna tradicija i kulturna obilježja pojedinog društva. Tako je, primjerice, navedeno to kako kineski Zakon o arbitraži izričito propisuje da, po zahtjevu stranke, arbitru prestaje mandat ukoliko je prihvatio poziv na ručak s drugom strankom u sporu u kojem odlučuje. Nasuprot tome, u nekom drugom društvenom okruženju, kakvo je primjerice Zapadna Europa ili Sjedinjene Američke Države, to samo po sebi ne bi bio dostatan razlog za izuzeće arbitra. Drugi dio svojih predavanja profesor Lalive zamislio je kao seminarski oblik rada te je podijelio materijale s hipotetskim primjerima, pri čemu su svi sudionici tečaja imali priliku iznijeti vlastita stajališta o određenim problemima i razmijeniti iskustva. Zaključak vezan za ovu temu profesor Lalive sažeo je u već poznatoj izreci "Arbitraža vrijedi onoliko koliko vrijede arbitri, stranke i punomoćnici." Posljednji dio predavanja bio je posvećen državama kao strankama u arbitraži, pri čemu je ukazano na postojanje trajnog sukoba između interesa države kao suverenog subjekta i načela jednakosti stranaka u arbitraži. Potom je nizom prikazanih slučajeva predavač ilustrirao razvoj arbitralnosti sporova u kojima kao stranka sudjeluje država, kada ista djeluje u svojstvu gospodarskog subjekta dok je suprotstavljena joj stranka u postupku osoba privatnog prava. Naposlijetku je razmatrana zanimljiva problematika tumačenja polja primjene *ratione personae* Konvencije o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih odluka (New York, 1958.). Naime, postavlja se pitanje da li se ta Konvencija može primijeniti na pravorijeke kojima su okončani sporovi između države i privatnopravnog subjekta ili samo na one odluke u sporovima u kojima su sve stranke privatne osobe.

Interim Awards at the AAA naziv je predavanja koje je održao John C. Thomas. U svom se predavanju gospodin Thomas, prije svega, osvrnuo na učestalost arbitraže kao mehanizma rješenja sporova u Sjedinjenim Američkim Državama, a isto tako i postupaka mirenja koji su vrlo popularni i često ih koriste američki trgovački subjekti. Nadalje, prikazana je pozadina djelovanja i usluga koje pruža Američka arbitražna udruga (*American Arbitration Association - AAA*) s

⁷ Vezano za najnoviji razvoj u tom smislu vidi Report of the Working Group on Arbitration on the work of its thirty-sixth session (New York, 4-8 March 2002), A/CN.9/508; Arbitration: Interim measures of protection, proposal by the United States of America, A/CN.9/WG.II/WP.121. Oba dokumenta dostupna su na službenim Internet stranicama UNICITRAL-a: <http://www.uncitral.org>

posebnim osvrtnom na Međunarodno središte za rješavanje sporova (*International Centre for Dispute Resolution - ICDR*). Nastavak predavanja bio je posvećen analizi rezultata UNCITRAL-ovog upitnika u vezi s privremenim mjerama, koji je proveden u okviru spomenute arbitražne institucije. Naposljetku, gospodin Thomas je podrobno obrazložio nadležnost i postupak pri donošenju privremenih mjera u arbitraži ICDR-a, podupirući svoje teze s nekoliko slučajeva iz prakse spomenute institucije. U tom smislu navedeno je da ovlast arbitražnog tribunala da odlučuje o privremenim mjerama počiva na ugovoru stranaka, mjerodavnim postupovnim pravilima i pravu suda. No osim tih elemenata, stranke arbitražnog postupka uzimaju u obzir i druge čimbenike kada se odlučuju pred kojom instancom podnijeti zahtjev za određivanjem privremene mjere: pred državnim sudom ili pred arbitražom. Tako se presudnima uzimaju, primjerice, vrijeme potrebno za donošenje odluke, vjerojatnost da je stranka protiv koje je određena privremena mjera neće poštivati, potreba za očuvanjem privatnosti i tajnosti postupka i drugo. Posebnu pozornost privukao je stav američkog suda da u slučajevima kada postoji valjani arbitražni sporazum među strankama, one nemaju mogućnost pred državnim sudom provoditi postupak za određivanje privremenih mjera, kao što nemaju ni za odlučivanje o samom meritumu spora. Drugim riječima, u slučaju kada su stranke odlučile rješavanje spora iz nekog odnosa povjeriti izabranom sudu, taj je izabrani sud isključivo nadležan i za odlučivanje o zahtjevu za privremenom mjerom. Sud je to obrazložio na način da se pozvao na odredbe već spomenute Konvencije o priznanju i ovrsi stranih arbitražnih odluka. No iznijeto je mišljenje kako se ovi slučajevi mogu promatrati i s drugog aspekta. Naime, otklanjanjem svoje nadležnosti američki državni sud želio je spriječiti namjere jedne od stranaka da izbjegne postupanje pred izabranim sudom u cijelosti, odnosno da onemogući učinke valjanog arbitražnog sporazuma.

Slijedom svega navedenoga, jasno je kako je pohađanje tečaja koji je predmet ovog prikaza za svakog pojedinog sudionika bilo nezamjenjivo iskustvo i prilika da proširi svoja saznanja i sagleda razne aspekte pojava i tendencija u razvoju odnosnog pravnog područja. To nije samo rezultat nazočnosti predavanjima, koja su povremeno nalikovala diskusijama i razmjenama mišljenja, već i mogućnosti razgovora s visoko cijenjenim stručnjacima takve izvrsnosti da je njihova prisutnost u jednom trenutku na jednom mjestu doista neuobičajena pojava. Nadalje, značenje održavanja ovakvog oblika razmjene saznanja, mišljenja i iskustava ogleda se i u njegovoj dvosmjernosti. S jedne strane, sudionici iz Hrvatske imaju priliku unaprijediti svoje znanje u stručnom području koje je za Hrvatsku od posebnog interesa s obzirom na težnje i napore njezinog sve intenzivnijeg uključivanja u europske i svjetske trgovinske transakcije. Slijedom tih nastojanja javlja se i potreba za upoznavanjem, razumijevanjem i praćenjem najnovijih trendova razvitka arbitražnog prava u svijetu. S druge strane, sudionici tečaja iz inozemstva mogu se detaljnije upoznati s obilježjima hrvatskog arbitražnog prava i rezultatima postupka njegova osuvremenjivanja te svoje spoznaje prenijeti i izvan granica Hrvatske. Na taj način, prenoseći pozitivna iskustva o stanju u hrvatskom pravu, trgovački subjekti iz Hrvatske mogu se s boljih pozicija uključivati u gospodarske transakcije u današnjim okolnostima razgranate svjetske trgovine i njezina progresivnog porasta kada se kao nezaobilazan dio trgovačkih ugovora učestalo

javlja i arbitražna klauzula, odnosno ugovor. Dakle, osim što pruža višestruke mogućnosti uživanja u blagodatima mediteranskog podneblja, ovaj tečaj predstavlja učinkoviti oblik širenja i razmjene novih spoznaja iz područja arbitražnog prava - grane koja protekom vremena postaje sve aktualnija podjednako za naše i strane stručnjake, znanstvenike i praktičare. Temeljeći svoj zaključak na gornjim navodima, neupitno je kako ovaj tečaj pod u svijetu prepoznatljivim Nazivom *Dubrovnik Lectures*, ne samo da ima svekoliko opravdanje svoga održavanja, već nameće i nužnost ponovnog organiziranja u budućnosti.

Ivana Kunda

Interkatedarski sastanak: Nastava pravne povijesti i rimskog prava u novom europskom studiju prava (Rijeka, Mošćenice, 27. i 28. rujna 2002.)

U okviru brojnih rasprava o reformi znanosti u Hrvatskoj svakako je nužno razmotriti i promjene koje će uslijediti u organizaciji te planu i programu studija prava na našim pravnim fakultetima. Polemike i najrazličitija stajališta o tim pitanjima nisu vezana samo za vrijeme takvih rasprava. U tom slijedu treba razmatrati i stajališta izražena o mjestu i ulozi pravno-povijesnih i rimskopravnih znanosti u posljednje vrijeme, a ona se kreću od vizija o njihovoj novoj ulozi u vremenu nakon demokratskih promjena u Hrvatskoj (npr. radovi Margetića i Cvitanića), preko stajališta u kojima se argumentira značenje pravno-povijesnih predmeta u ukupnom obrazovanju diplomiranih pravnika (Čepulo), pa i do takvih stajališta koja osporavaju važnost tih predmeta, nazivajući ih čak metajuridičkim disciplinama. Sve su to razlozi sazivanja interkatedarskog sastanka, što su ga na poziv dekana Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci prof. dr. sc. Berislava Pavišića 27. i 28. rujna 2002. organizirale Katedra za pravno-povijesne znanosti i Katedra za rimsko pravo PF u Rijeci, s naslovom "Nastava pravne povijesti i rimskog prava u novom europskom studiju prava". Time je nastavljena višegodišnja tradicija uspješnih organizacija stručno-znanstvenih skupova s aktualnim temama iz pravne povijesti i rimskog prava, što ih pod vodstvom doc. dr. sc. Anamari Petranović i doc. dr. sc. Željka Bartulovića organiziraju spomenute katedre, te je realizirana već višegodišnja ideja o potrebi sazivanja takvog sastanka.

Prvi je dio skupa ponudio gledišta naših istaknutih pravnih povjesničara i romanista o osnovnim pitanjima samoga sastanka. Polazeći od O'Nillovih promišljanja o tome kako je sve u životu zapravo determinirano poviješću, prof. dr. sc. Neda Engelsfeld, pročelnica Zavoda za povijest hrvatskog prava i države Pravnog fakulteta u Zagrebu, te Katedre za povijest prava i države Pravnog fakulteta u Rijeci, u svom se izlaganju pod naslovom "Povijest hrvatske države u nastavnom programu pravnog fakulteta" osvrnula na dosadašnju istraživačku i nastavnu djelatnost nacionalne pravne povijesti na zagrebačkom sveučilištu.